

ПРИЧИНИ РЕФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ МАГІСТРАТУР ФРАНЦІЇ ТА СТАНОВЛЕННЯ ВИЩИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ ВЧИТЕЛІВ ТА ОСВІТИ

REASONS FOR REFORMING THE FRAMEWORK OF FRENCH PEDAGOGICAL MASTERS' COURSES AND ESTABLISHMENT OF HIGHER NATIONAL INSTITUTES OF TEACHERS AND EDUCATION

Стаття присвячена розгляду однієї з актуальних проблем французького суспільства, а саме пошуку ефективної моделі професійної підготовки педагогічних кадрів, зумовленої бажанням забезпечити своїх громадян якісними освітніми послугами, які будуть сприяти росту успішності молодого покоління. Насамперед коротко описується діюча структура підготовки освітян, визначаються місце та роль вищих шкіл вчителів та освіти (ВШВО) на етапі магістерської підготовки. Акцентується увага на причинах зниження успішності студентів вищих шкіл вчителів та освіти та зменшення кількості ліцензованих випускників. Аналізуються висновки експертів, які допомагають розкрити основні причини погіршення якості підготовки у вищих школах вчителів та освіти. Основними причинами визнаються неефективний розподіл змісту навчання за курсами, їхня надмірна завантаженість і брак часу для виконання студентами поставлених цілей. Зокрема, подається статистичний моніторинг успішності кандидатів національного конкурсу у 2018 році. У другій частині статті розглядаються пропозиції щодо реформування педагогічної освіти у 2019–2022 навчальних роках, визначаються мета та завдання нового законопроекту «Повернемо довіру до шкіл». Серед основних завдань, заявлених у законопроекті, визначаються такі: посилення контролю з боку державних органів, що допоможе уніфікації змісту й обсягу магістерських програм, однорідному розподілу часового навантаження за педагогічними магістратурами; їхнє ущільнення та перейменування у вищі національні інститути вчителів та освіти (ВНІВО); підвищення уваги до допрофесійної підготовки і, головне, адаптування позиції національного конкурсу для максимального досягнення студентами освітніх цілей – здобуття диплому магістра освіти та ліцензії на право викладання в навчальних закладах.

Ключові слова: професійна підготовка вчителів, вищі школи вчителів та освіти

(ВШВО), вищі національні інститути вчителів та освіти (ВНІВО), національний конкурс, допрофесійна підготовка.

The article focuses on one of the pressing problems of the French society, namely: the search for an effective model of professional teacher training caused by the necessity to provide their citizens with high quality educational services that will help younger generation succeed. First of all, the author briefly describes the current structure of teacher training, determines the place and role of the Higher Schools of Teachers and Education (HSTE) at the stage of masters' training. Much attention is paid to the reasons for the decline in HSTE students' progress and the decrease in the number of licensed graduates. The analysis of the experts' opinions shows that the main reasons for the deterioration in the quality of HSTE training are the ineffective distribution of the content of the courses, students' overload and lack of time to fulfill their goals. In particular, a statistical monitoring of the national competition candidates' performance in 2018 is provided. The second part of the article discusses proposals for reforming teacher training in 2019–2022 academic years, defines the purpose and objectives of the new bill "Restore confidence in schools". The main tasks stated in the bill are: strengthening of the state bodies' control, which will contribute to the unification of the content and volume of the master's curriculum, similar distribution of time load on pedagogical masters' courses; their consolidation and renaming to Higher National Institutes of Teachers and Education (HNITE); increasing attention to pre-vocational training and, most importantly, adapting the position of the national competition to the maximum achievement of educational goals by students – obtaining a master's degree and a license for teaching at educational institutions.

Key words: teacher training, Higher Schools of Teachers and Education (HSTE), Higher National Institutes of Teachers and Education (HNITE), national competition, pre-vocational training.

УДК 378.22 (44)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-1-16>

Копенкіна Л.О.,

ст. викладач кафедри прикладної лінгвістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Хоча Франція входить до когорти високорозвинутих європейських країн і сприймається світом як держава з передовим рівнем освіти, проте в останнє десятиріччя її освітня система переживає численні внутрішні суперечності та зазнає жорстокої критики з боку французького суспільства, яке вимагає підвищення рівня освітніх послуг та покращення якості знань учнів на всіх ланках навчання.

Працівники державного сектора та профспілки освіти протестують проти регресивної політики у сфері освіти, яка, на їхню думку, призводить лише до закриття шкіл та скорочення робочих місць, що,

у свою чергу, відбивається на якості послуг для громадян. Міністерство національної освіти розробляє низку законопроектів для покращення ситуації, проте, як підкреслює Франкет Попіно, генеральний секретар профспілки SNUipp-FSU, «цей законопроект зосереджується на адміністрації, а не на освіті. Він не вирішує проблему соціальної нерівності та покращення успішності. Насправді він створює нові проблеми» [3].

Ще одним дискусійним моментом є підготовка вчителів. Починаючи з 1989 р. покращення якості педагогічної освіти є пріоритетним питанням усіх нових урядів. Суперечки точаться навколо місця

та тривалості допрофесійної та професійної підготовки, змісту педагогічної магістратури першого та другого років навчання, позиції державного конкурсу, тривалості педагогічних практик і фінансової підтримки стажерів, їх педагогічного супроводу. Суперечки та невдоволення суспільства вимагають дій уряду, який через нові законопроекти постійно модернізує механізми допрофесійної та професійної підготовки вчителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблеми становлення педагогічної освіти Франції, її розвитку та реформування досліджували такі вітчизняні науковці, як: О. Бочарова, О. Глузман, Н. Лавриченко, В. Лащихіна, А. Максименко, Ю. Несін, О. Романенко, О. Сухомлинська, Т. Харченко, Л. Шаповалова й інші. У наших попередніх роботах ми також розглядали деякі аспекти реформування педагогічної освіти в період переходу від університетських інститутів підготовки вчителів (далі – УІПВ) до вищих шкіл вчителів та освіти (далі – ВШВО), тобто педагогічних магістратур.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В останні п'ять років здобуття педагогічної освіти здійснювалося на рівні педагогічних магістратур у рамках дворічного навчання у ВШВО. Проте апробація організаційної структури ВШВО, її змістове наповнення, а головне, місце національного конкурсу виявилися, на думку працівників освітнього сектора, неефективними. Професійна підготовка педагогічних кадрів потребувала чергового критичного переосмислення. Її оновлені форма, зміст і структура були подані в новому законопроекті 2019 р., який названо «Повернемо довіру до шкіл».

Мета статті – проаналізувати недоліки ВШВО та висвітлити оновлені механізми підготовки вчителів Франції, запропоновані новим законопроектом, який має набрати чинності у 2020 навчальному році.

Виклад основного матеріалу. Питання підготовки педагогічного персоналу Франції на рівні магістратури та допрофесійної підготовки майбутніх учителів на етапі здобуття ступеня ліценціата (український еквівалент бакалавра) ми детально висвітлювали в наших попередніх статтях.

Нагадаємо, що створені у 2013 р. ВШВО були покликані реанімувати колишні ключові принципи УІПВ, а саме професійну підготовку через чергування теоретичного навчання із практичним стажуванням з повною відповідальністю, допуском до якого є національний конкурс. Саме вони взяли на себе повну відповідальність за весь цикл педагогічної освіти, за національний конкурс також, який у межах магістерської підготовки на базі ВШВО був перенесений із кінця другого року на перший, що суперечило положенням освітньої реформи 2009 р. [6]. Їхньою ціллю було забезпечення якісної теоретичної та практичної підготовки майбутніх

освітян упродовж лише двох років замість трьох, як це було до цього. Проте, на думку працівників державного сектора та профспілок освіти, за п'ять років свого існування вони не виправдали сподівання. Організаційна структура навчального процесу виявилася переобтяжливою, а зміст і об'єм навчальних програм ВШВО були недостатніми для формування професійних якостей та компетентностей майбутніх учителів, що і посилює невдоволення освітніми послугами з боку як користувачів, так і їх надавачів, що спричинило майбутні реформи [10].

Що ж саме стало причиною поразки у структурі ВШВО, які зміни передбачаються?

Щоби відповісти на це запитання, потрібно ще раз сфокусувати нашу увагу на національній моделі педагогічної освіти Франції, яка фактично існує з 1989 р., періодично адаптуючись до тих чи інших світових змін і суспільних вимог.

Варто зазначити, що для отримання диплома магістра педагогічної освіти та здобуття кваліфікації вчителя певної шкільної ланки та спеціальності потрібно не лише успішно закінчити два роки магістратури та скласти всі іспити, а й витримати національний конкурс на посаду держслужбовця, пройти річне стажування в навчальному закладі з повною відповідальністю та захистити педагогічну практику перед комісією навчальної академії (навчального округу), написати та захистити наукову роботу. Лише за наявності всіх складових частин випускник педагогічної магістратури може отримати штатне призначення в державні навчальні заклади, що гарантує постійну посаду з повною занятістю. Зазначимо, що всі працівники освітньої сфери у Франції є державними службовцями. Саме держава регулює ринок пропозицій та централізовано призначає на вакантні посади по регіонах країни.

Отже, першою особливістю педагогічної освіти Франції є проходження кандидатами на державну посаду національного конкурсу. Він є офіційним індикатором їхньої теоретичної готовності до надання освітніх послуг, водночас здійснює моніторинг успішності кандидатів на іспитах, що, у свою чергу, відображає ефективність діючої моделі підготовки.

Існує низка типів конкурсів, проте найбільш поширені CAPES-CAFEPi Agrégation. Перший варіант дає можливість отримати контракт у середній і старшій школі, другий – у старшій школі або на підготовчих курсах (prépa). Agrégation відкриває можливість працювати у вищих навчальних закладах [2].

Головною причиною невдоволення стали навчальні програми першого року магістратури ВШВО, які цілком зосереджені на підготовці кандидатів до проходження національного конкурсу. На думку студентів, засвоєння надмірно великого обсягу теоретичного матеріалу за короткий

проміжок часу часто зводиться до звичайного зазубрювання та тренування, що не сприяє формуванню їх міцного розуміння, уміння використовувати знання у практичній діяльності, зрештою, негативно відображається на якості результатів іспиту [10]. Зазначимо, що в конкурсі можуть взяти участь як інтерни педагогічних магістратур, так і екстерна, тобто ті, які навчаються в магістратурах інших напрямів або вже мають диплом магістра, проте вони мають самостійно опанувати весь матеріал, який виноситься на іспити національного конкурсу. Не маючи належної підготовки, вони здебільшого провалюють іспити, що теж негативно відображається на загальному результаті.

Проте не в більш виграшній ситуації перебувають студенти ВШВО. Конкурсні іспити проходять у два етапи (допуск та допущеність), перший з яких уже має місце в березні. З огляду на те, що рік починається в середині вересня, чотири тижні передбачені на проходження стажування в коледжах та ліцеях, для їх інтенсивної підготовки до іспитів залишається лише п'ять місяців, яких недостатньо для якісної підготовки.

Як показує наш аналіз вимог щодо іспиту, кандидат повинен продемонструвати, що він: а) ґрунтовно знає профільну дисципліну; б) знає зміст освіти і програму профільної дисципліни; в) знає еволюцію дисципліни, останні нововведення та досягнення, а також взаємозв'язок з іншими дисциплінами; г) має здібності до виразного викладення, до аналізу, синтезу проблеми та спілкування з дітьми; ґ) має уявлення про організацію навчального закладу. На другому етапі він має продемонструвати навички високого рівня, що виходять за межі звичних дисциплінарних знань: наукові, дидактичні, педагогічні, навчальні, інституціональні, психологічні, соціологічні та філософські знання.

Ось статистичний моніторинг успішності кандидатів національного конкурсу у 2018 р. Державою запропоновано 7008 вакантних посад, 47 752 кандидати зареєструвалися на проходження іспитів, проте лише 24 219 прийшли на перший тур або надіслали заявку на співбесіду. Із присутніх кандидатів лише 12 135 пройшли на другий етап, серед них тільки 6 616 отримали статус держслужбовця, що становить 27,32% від кількості кандидатів, присутніх на тестах у першому турі [5]. Звісно, такі результати не можуть не викликати обурення суспільства та не спонукати державу до пошуків шляхів вирішення проблеми.

Проте лише успішне проходження національного конкурсу не є запорукою для отримання такої омріяної штатної посади. Другим важливим моментом є проходження студентом-стажером педагогічної практики з повною відповідальністю. Переможці конкурсу занурюються в реалії шкільного середовища, приміряючи на себе всі обов'язки вчителя. Як показують численні офіційні

дослідження, більшість із них приходять до школи, маючи низькі показники на конкурсних іспитах. Лише третина кандидатів пройшли річну підготовку в педагогічній магістратурі, інші записуються на конкурс ззовні і потребують професійної допомоги, якої, на жаль, їм бракує з боку наставників.

Отже, як виглядає життя вчителя-стажера?

Підготовка та проведення уроків чергується з навчанням на другому курсі магістратури. Понеділок вівторок – робота у школі, середа – вільний день на підготовку, а четвер і п'ятниця – навчання у ВШВО, у розкладі якої два дні виконують навантаження чотирьох. Ззовні організаційна структура виглядає ефективною, бо містить поєднання теоретичної та практичної підготовки. Проте насправді брак сформованих професійних навичок на першому курсі магістратури, що не сприяє легкому інтегруванню у професійне середовище, поруч із надмірним навчальним навантаженням на другому курсі знижують кількість ліцензованих випускників педагогічної сфери, що не покриває всі потреби освітнього сектора або ж не задовольняє суспільство якістю освітніх послуг. Також створюється дефіцит педагогічних кадрів на майбутнє, оскільки негативна репутація педагогічної освіти та її тривале здобуття (ураховуючи неодноразове перескладання конкурсу) відштовхують потенційних вступників.

Міністерство національної освіти визнає, що «за останні п'ять років кількість щорічних звільнень учителів-стажерів початкової ланки збільшилася удвічі, а учителів коледжу та ліцею зросла до 18%». Така сумна статистика доводить потребу у вирішенні проблеми [8].

Отже, причини невдоволення організаційною структурою підготовки педагогічних кадрів та передумови чергової реформи зрозумілі. Розглянемо зміни, які очікуються.

Спільним листом від 9 липня 2018 р. міністри з питань національної освіти, з одного боку, та вищої освіти і науки, з іншого, звернулися до експертів із проханням, у рамках моніторингу реформи підготовки вчителів, надати рекомендації щодо ключових питань, пов'язаних із проведенням національного конкурсу з набору персоналу, зокрема, його оптимального місця у дволанковій системі підготовки вчителів. Причому в листі зазначалося, що роль педагогічної магістратури має залишатися незмінною у структурі університетської підготовки вчителів першої та другої ланок шкільної освіти [9].

У своєму звіті експерти подали низку пропозицій, пов'язаних із місцем національного конкурсу, окрім того, визначили інші ключові принципи покращення якості професійної підготовки майбутніх учителів. Ці пропозиції стали основою законопроекту, що дістав назву «Повернемо довіру до шкіл» і був схвалений Національною асамблеєю в лютому 2019 р. Його основною метою є покращення якості

навчання французьких школярів та якості професійної підготовки педагогічних кадрів.

Реалізація мети вбачається через виконання таких завдань:

1. Посилення контролю з боку відповідальних державних органів.

Констатуючи той факт, що нинішня ситуація характеризується певною неоднорідністю з підготовки магістрів освіти різними ВШВО, першою метою реформи є стандартизація планів та програм в оновленому освітньому континуумі – від початкової освіти до післядипломної. Уже починаючи із 2019 навчального року планується посилити упорядкування роботодавцем, а саме Національною освітою, змісту й обсягів магістерських програм усіх педагогічних спеціальностей і рівнів. Університети, на базі яких діють ВШВО, мають переглянути свої навчальні програми та методики навчання і представити їх Національній раді з питань освіти та досліджень (фр. CNESR) для розгляду та затвердження [7].

Окрім того, з початку 2019 навчального року для більш централізованого управління ВШВО й ефективного контролю пропонується зменшити їх кількість до тринадцяти (нині їх тридцять три) та перейменувати у вищі національні інститути вчителів та освіти (далі – ВНІВО) (фр. Instituts nationaux supérieurs du professorat et de l'éducation (INSPE)) [4].

Щорічне навчальне навантаження всіх ВНІВО буде складати вісімсот годин і буде розподілене так.

Для підготовки вчителів дошкільної та початкової ланки: щонайменше 55% навчального часу буде присвячено базовим знанням (читання, письмо, рахунок, повага до інших, включаючи знання та передачу республіканських цінностей); щонайменше 20% буде присвячено полівалентності (знання інших дисциплін), загальній педагогіці й управлінню класом; щонайменше 15% часу буде присвячено науковій роботі; 10% часу буде відведено під територіальний контекст та конкретні нововведення кожного INSPE [4].

Для вчителів середньої ланки: щонайменше 45% навчального часу буде присвячено фаховим дисциплінам і оволодінню фундаментальними знаннями; щонайменше 30% буде спрямовано на ефективні стратегії викладання та навчання, оцінювання й управління аудиторією; щонайменше 15% часу буде присвячено науковій роботі; 10% часу буде присвячено конкретному контексту й інноваціям кожного INSPE. Також буде впроваджений новий набір операційних показників, що сприятиме якісній оцінці навчання та порівнянню між INSPE [4].

2. Вибір раціональної позиції для національного конкурсу.

Як і будь-яка вища освіта, педагогічна освіта здобувається через закінчення магістратури.

Результатом успішного закінчення якої є диплом магістра освіти, а перепусткою до працевлаштування є національний конкурс на статус держслужбовця. За висновками експертів, проведення національного конкурсу після першого року магістратури неефективне. Тому вирішено перенести його на кінець другого року магістратури. Дане рішення набере чинності у 2022 р. [1].

Позиція конкурсу в кінці М2 дозволить студентам ставити послідовні цілі, а саме: закінчення М1 – диплом; закінчення М2 – диплом; конкурс-стажування; призначення. Крім того, така послідовність вирівняє весь контингент бажаючих стати штатним учителем. На сьогодні 50% переможців конкурсу припадає на ступінь М1 (інтерна форма навчання), а 50% – на багатопрофільний М2. Розміщення конкурсу наприкінці М2, не зменшуючи різноманіття навчання, вирівняє умови проходження конкурсу між цими двома категоріями кандидатів. Нарешті, така узгодженість дій дасть змогу адаптувати рік навчального стажування вже у статусі держслужбовця [1].

3. Допрофесійна підготовка.

Дозволити поступове входження в педагогічну кар'єру з відповідною підтримкою та відповідальністю. У перший рік контракту (Л2 – ліценціат): спостереження на уроці та допомога у виконанні домашніх завдань, другий рік (Л3): співпраця з викладачем на уроці та допомога у виконанні домашніх завдань, третій рік (М1): проведення уроків за підтримки вчителя-наставника. Робочий час протягом цих трьох років становить вісім годин на тиждень у школі чи коледжі.

Пропонується також продовжувати розвивати програму під назвою «Майбутня професія – вчитель» для залучення до професії студентів, які потребують фінансової допомоги. Вони матимуть можливість укласти конкретний трирічний контракт помічника вчителя, щоб забезпечити свій кар'єрний шлях та проходження конкурсу. Відповідаючи як на професійні, так і на соціальні питання, допрофесіоналізація дозволить від другого року ліценціату та до першого року магістратури працювати за контрактом із привабливими умовами оплати праці (693 € на Л2, 963 € на Л3 та 980 € на М1) у доповненні зі стипендіями. Станом на вересень 2019 р. у програму допрофесіоналізації будуть залучені 1500 студентів принаймні трьох академій першого ступеня (Амьєн, Кретьей і Версаль) та в декількох академіях другого ступеня для підвищення привабливості для студентів шкільних дисциплін, за якими спостерігаються найбільші проблеми з набором [4].

Висновки. Бажання французької держави забезпечувати своїх громадян якісними освітніми послугами, які будуть сприяти росту успішності молодого покоління, потребує постійного пошуку ефективної моделі підготовки педагогічних кадрів.

У результаті перманентного моніторингу діяльності ВШВО та суспільної думки останні були визнані малоефективними у плані професійної підготовки, а позиція національного конкурсу не сприяла відсотковому зростанню ліцензованих педагогічних працівників. З метою вирішення цих проблем Міністерством національної освіти та молоді ухвалено рішення про заснування ВШВО у 2020 р., завданням яких є уніфікація змісту й обсягу магістерських програм, однорідний розподіл часового навантаження, підвищення уваги до допрофесійної підготовки і, головне, адаптування позиції національного конкурсу для максимального досягнення студентами освітніх цілей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Les changements à venir dans la formation des enseignants. URL: <https://www.vousnousils.fr/2019/03/05/les-changements-a-venir-dans-la-formation-des-enseignants-621289> (дата звернення: 05.07.2019).
2. Concours de l'enseignement: tout savoir sur le CRPE, le CAPES, l'Agrégation. URL: <https://www.studyrama.com/formations/specialites/enseignement/concours-de-l-enseignement-tout-savoir-sur-le-crpe-le-91900> (дата звернення: 06.07.2019).
3. Création de postes à l'école primaire le syndicat SNUipp-FSU inquiet pour la rentrée 2019. URL: https://www.francetvinfo.fr/societe/education/creation-de-postes-a-l-ecole-primaire-le-syndicat-snuipp-fsu-inquiet-pour-la-rentree-2019_3417815.html (дата звернення: 08.07.2019).
4. Devenir enseignant : une meilleure formation initiale et des parcours plus attractifs pour entrer dans le métier. URL: <https://www.education.gouv.fr/cid139256/devenir-enseignant-une-meilleure-formation-initiale-et-des-parcours-plus-attractifs-pour-entrer-dans-le-metier.html> (дата звернення: 08.07.2019).
5. Les données statistiques des concours du CAPES de la session 2018. URL: <http://www.devenirenseignant.gouv.fr/cid131473/donnees-statistiques-capes-2018.html> (дата звернення: 04.07.2019).
6. Lancement des Ecoles supérieures du professorat et de l'éducation. Ambitiondelaréforme. URL: <http://www.education.gouv.fr/cid72783/lancement-des-ecoles-superieures-du-professorat-et-de-l-education.html> (дата звернення: 04.07.2019).
7. Une nouvelle ère pour la formation des profs? URL: <http://theconversation.com/une-nouvelle-ere-pour-la-formation-des-profs-105149> (дата звернення: 03.07.2019).
8. Le projet de loi "pour une école de la confiance" de Jean-Michel Blanquer, qui sera soumis au Parlement en février prochain, comprend une mesure de pré-professionnalisation des enseignants. Présentation. URL: <https://www.vousnousils.fr/2018/12/13/formation-des-enseignants-un-pre-recrutement-des-2019-619511> (дата звернення: 05.07.2019).
9. Quelles évolutions pour les concours de recrutement des enseignants? URL: <https://www.snesup.fr/article/quelles-evolutions-pour-la-formation-des-enseignants-rapport-m-ronzeau-et-b-saint-girons> (дата звернення: 06.07.2019).
10. Un scandale tranquille: des enseignants toujours aussi mal formés. URL: <https://theconversation.com/un-scandale-tranquille-des-enseignants-toujours-aussi-mal-formes-73216> (дата звернення: 04.07.2019).